

Anton GRIZOLD*

IZVIRNI
ZNANSTVENI
ČLANEKRUSIJA V ISKANJU SVOJE NOVE VARNOSTNE
IDENTITETE

Povzetek. *Autor obravnava spreminjajoče mednarodno varnostno okolje ter ruski odziv in potrebno prilagajanje na te nove okoliščine. Prilagoditve Rusije zadevajo v največji meri obrambne in vojaške zadeve (tako dejanski razvoj, kakor tudi psihološki vidik) in s tem povezane bistvene ekonomske in politične reforme. V luči oblikovanja nove ruske nacionalnostne politike in vojaške doktrine obravnava odnos Zahoda do Rusije. Ocenjuje, kaj naj bi Zahod storil in ali naj bi to storil, da bi omogočil, v pozitivnem smislu, rusko strateško vojaško-obrambno preusmeritev ter politično in ekonomsko preobrazbo.*

Ključni pojmi: *Rusija, nacionalna varnost, vojaška doktrina, NATO, viri ogrožanja, oborožene sile, mirovne operacije, vojaško-industrijski kompleks*

Uvod

Zadnjih štirideset let sta v mednarodnem sistemu prevladovali dve velesili z antagonističnima političnima in družbenoekonomskima podsistemoma. Nenehno ideološko in geopolitično nasprotovanje Združenih držav Amerike in Sovjetske zveze - kapitalizem proti komunizmu - je definiralo značilnosti mednarodnega sistema po II. svetovni vojni. Mehanizem hladne vojne je v ljudeh povzročal razraščanje občutka ogroženosti od zunaj. Ravno poudarjanje ogroženosti od zunaj je služilo kot glavni povezovalni dejavnik znotraj držav, med državami in celo med celinami.

Leta 1991 se je eden izmed polov sesul. Prvič v zgodovini sodobnega sveta se je znotraj mednarodnega sistema ravnotežje moči spremenilo brez večje vojne. Tradicionalni obrazci življenja bipolarnosti sodobne globalne družbe, zgrajene na skupnem viru ogroženosti, so se z razpadom Sovjetske zveze zrušili.

Dvajset let stagnacije pod Brežnjevom je prineslo zastoj sovjetske ekonomije. Medtem ko je Brežnjev dosegel enakopravnost (merilo je bilo seveda jedrsko orožje) z Združenimi državami Amerike, je gospodarstvo Sovjetske zveze neusmiljeno izgubljalo tekmo z zahodnimi standardi. Ko se je začelo še oboroževanje vesolja, komunistična supersila ni več zmogla sodelovanja v oboroževalni

* Dr. Anton Grizold, izredni profesor na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani.

tekmi. Ob tem je bila večina najboljših materialov in človeških resursov Sovjetske zveze vključena v vojaško-industrijski kompleks, ki pa še zdaleč ni bil tako profitonosen kot zahodni.

Šele z letom 1985 se prične obdobje reform v Sovjetski zvezi¹.

Gorbačov (leta 1985 je postal generalni sekretar Komunistične partije Sovjetske zveze) je na sovjetsko krizo odgovoril z naslednjo strategijo: na mednarodnem nivoju je nameraval sprostiti zunanji pritisk na sovjetski sistem z vključitvijo zahodnih držav, še posebno Združenih držav Amerike, v nove odnose, zasnovane na univerzalnih človeških vrednotah. Na domačem področju je Gorbačov sprevidel, da ponovna oživitev celostnega sistema zahteva radikalno akcijo in ne le prilagajanja. Verjel je, da je predpogoj za ekonomsko reformo reorganizacija političnega sistema, glasnost (odprtost) in demokratizacija naj bi bili sredstvi stimulacije prestrukturiranja. Gorbačov je z reformiranjem starega režima sprostil revolucionarne silnice, ki so težile k uničenju le-tega. V poznih osemdesetih letih so se razcvetela neodvisna politična združenja, najprej kot klubi, nato kot gibanja in končno kot neodvisne politične stranke.

Sledile so volitve, prve leta 1989 v Kongres delegatov ljudstva Sovjetske zveze in leta 1990 v Ruski kongres delegatov ljudstva. Gorbačov je upal, da bodo volitve pripomogle k prenosu politične avtoritete Komunistične partije Sovjetske zveze na te zakonodajne organe. Na volitvah spomladi 1990 so se v Ruski republiki pokazale antikomunistične tendence in celo tendence proti Gorbačovu zaradi prepočasnega tempa ekonomskih reform. Sočasno so se v drugih republikah, posebno v baltskih, aktivirala protisovjetska gibanja in gibanja za neodvisnost. Viharno stanje se je končalo z neuspešnim državnim udarom konservativcev avgusta 1991, ko se je razkrila šibkost sovjetskega "centra" in vladajoče Komunistične partije SZ. Decembra 1991 je prišlo do razpada Sovjetske zveze in ustanovitve neodvisnih držav iz nekdanjih sovjetskih republik.

Geografsko je Sovjetska zveza razpadla na: Rusijo, ki obsega okoli 75% ozemlja bivše Sovjetske zveze z okoli 60% njene populacije, tri evropske republike - Ukrajina, Belorusija in Moldavija - ter republike srednje Azije in Kavkaza ter tri samostojne Baltske države (Litva, Latvija, Estonija). Etnično in religiozno je nekdanji sovjetski teritorij razdeljen na slovanske republike: Rusijo, Ukrajino in Belorusijo, prevladujoča je pravoslavna cerkev; muslimanske republike: Uzbekistan, Kirgizija, Tadžikistan, Turkmenija in Azerbejdžan; Kazahstan, ki je polruski, polmuslimanski; in druge republike evropskega dela Sovjetske zveze: Gruzija, Armenija in Moldavija.

Po razpadu Sovjetske zveze je bilo treba politične obljube o demokraciji in tržnem gospodarstvu prenesti v politično akcijo oziroma vladno politiko, kar ni bila lahka naloga za Borisa Jelcina, predsednika Rusije kot največje in najmočnejše države - naslednice nekdanje SZ. Govoriti o demokraciji in njenih prednostih je lahko, uvedba demokracije je večja ovira, še posebej tam, kjer za to ni ustreznih socialnih, političnih in kulturnih temeljev. Izrednega pomena je

¹ Glej več o tem v: Rogov Sergei 1992, 15-28; Stern Jessica-Eve 1994, 40-60; Blut Christopher 1994, 73-76 idr.; Medvedev Zhores A. 1986.

bila dosledna delitev oblasti, ki je sicer obstajala že v prejšnjem sistemu, vendar so bile vse veje oblasti podrejene kontroli Komunistične partije.

Jelcinova retorika tržne reforme kot revolucionarne alternative zahajajoči sovjetski ekonomiji je po padcu Sovjetske zveze postala vladna politika. Jelcin je imenoval skupino ekonomskih svetovalcev, ki so s svojim ekonomskim programom želeli plansko gospodarstvo reformirati s "šok terapijo" oziroma s hitro in radikalno ekonomsko spremembo, ki je vključevala najprej sprostitev cen, nato finančno stabilizacijo, kateri bi takoj sledila množična privatizacija.

Šok terapija je postala ekstremno nepriljubljena med večino ruskih državljanov. Namesto proizvodnje, trgovine z naravnimi viri se je pojavila špekulacija z blagom in trdnimi valutami; mafijske operacije so postale najbolj profitne naložbe v postkomunistični Rusiji. Rezultat je stagflacija: kombinacija rastoče inflacije in padajoče industrijske proizvodnje; velikanski proračunski primankljaj in čedalje večja zadolženost v tujini.

Primerjalna prednost Rusije v zunanji politiki je bila vedno vojska. Jedro nekdanje sovjetske ekonomije, vojaškoindustrijski kompleks, je ostal v okviru države, odporen na tržne reforme, čeprav se je nekaj vojaških tovarn v času razpada države uspelo spontano privatizirati.

Rusija dela šele prve korake na dolgi poti do demokratičnega političnega sistema. Revolucionarna transformacija nekdanjega sovjetskega političnega in gospodarskega sistema v demokracijo in tržno usmerjenost ostaja cilj, ker kljub razkroju starih odločujočih struktur komunističnega sistema, le-teh še niso nadomestile liberalno demokratične strukture.

V proces postopnega preoblikovanja sistema ruske družbe iz nekdanjega totalitarnoavtoritarnega v demokratičnega so vključene tudi vojaško-obrambne strukture, ki so predstavljale steber, na katerega so se zanašale nekdanje vodilne partijskopolitične strukture.

Mednarodno priznanje Ruske federacije kot naslednice ("continuer state") Sovjetske zveze je namreč pomenilo, da je Rusija prevzela "kar je ostalo" od nekdanje supersile (SZ): sedež stalne članice Varnostnega sveta OZN, obveznosti iz mednarodnih pogodb (predvsem glede omejevanja oboroževanja in nadzora nad oboroževanjem) ter večji del stroškov za vzdrževanje ogromne vojaško-obrambne strukture, ki se postopno in s težavami preoblikuje v luči nove ruske nacionalnovarnostne politike in vojaške doktrine. Prav slednje bo predmet naše analize v nadaljevanju pričujočega prispevka.

Izhodišča nacionalnovarnostne politike RF

Po razpadu Sovjetske zveze in Varšavskega pakta v Rusiji še do današnjega dne niso razvili konsistentne nacionalnovarnostne politike. Temeljni razlog za to je dejstvo, da je konec hladne vojne popolnoma spremenil geopolitični položaj kot tudi tradicionalne predstave o pomenu varnostne politike v ruski družbi. Na mesto nekdanjega Varšavskega sporazuma je stopilo nekaj negotovega, Skupnost neodvisnih držav, na čigar ozemlju se odvijajo ostri konflikti in po-

ravnavanja starih računov. Varnost je razpadla v mozaik stalno menjajočih se konfliktov in majhnih, vendar izredno grozljivih vojn. Rusijo je preplaval val ambicij in dežela je razpadla v veliko majhnih in velikih suverenih držav z množico predsednikov in parlamentov.

Ugotovimo lahko, da Rusiji do sredine 90-ih let, kljub številnim predlogom in teorijam, še ni uspelo razviti celovite nacionalnovarnostne politike. Temelj ruske nacionalnovarnostne politike se je namreč izkazal kot nestabilen in majav zaradi izredne občutljivosti na dinamiko notranjih bojov za oblast med pripadniki novo nastajajoče politične in ekonomske elite.

Prav nič manj se ne kaže boj različnih mnenj v konturah skupne nacionalnovarnostne politike.

Pogledom predsednika Jelcina in predstavniške oblasti, ki so privrženi kolektivni varnosti, nasprotujejo politične stranke – radikali, nacional patrioti ter velik del prebivalstva oziroma vsi tisti, ki nasprotujejo ruskemu približevanju Zahodu. Njihov pritisk ima vedno večji vpliv na usmeritev uradne vladne politike.

Vedno bolj vidna so prizadevanja nekaterih družbenih skupin po reintegraciji v postsovjetski prostor, ki se po njihovem lahko uresničijo na zakonit in demokratičen način. Vendar pa ta prizadevanja nosijo v sebi tudi elemente imperializma, kot je to bilo v začetku minule hladne vojne, ko je Stalin dežele vzhodne Evrope "integriral" in si s tem omogočil koncentracijo sil. V takem primeru bi bila vrnitev v hladno vojno možna.

Ruski vojaški krogi nikakor ne morejo dojeti, da v bistvu zunanjega sovražnika ni in da mora danes ruska vojska prevzeti nove funkcije.

Militantna miselnost zahteva nasprotnika in ne sprejema (ali vsaj zelo težko) idej o skupni varnosti ter partnerstvu. V zavesti vojaščine, predvsem starejše generacije, je taka politika nerazumljiva ali pa jo, kar je še slabše, štejejo za izdajo ruskih nacionalnih interesov, ki jih intepretirajo popolnoma militaristično².

Rešitev spora o tem ali sta Zahod in NATO potencialna sovražnika ali pa naj pride do partnerstva in sodelovanja z Zahodom in NATO, je vprašanje, ki je odvisno od poteka reform v Rusiji. V kolikor bodo te reforme uspešne, bo mogoče varnostno politiko graditi na realnih ocenah o virih ogrožanja (od znotraj in zunaj ruske družbe) ter o instrumentih zagotavljanja varnosti Rusije, ki bodo utemeljene na kulturno-civilizacijskih vrednotah po koncu hladne vojne (npr. sodelovanje držav pri zagotavljanju skupne mednarodne varnosti).

² Zaradi tega nadaljujejo vojaški krogi z iskanjem novih nevarnosti za RF. Tako prihaja do vračanja vojaške politike v času hladne vojne, kar se izraža v naslednjem:

- v poskusih, da bi se ponovno vzpostavila vojaška konfrontacija z Zahodom,
- v odnosih do NATO-a kot tekmeča,
- v razmišljanju v kategorijah "ravnotežja sil z Zahodom",
- v poskusih, da bi se na novo vzpostavile vojaško-politične zveze,
- v novih prizadevanjih, da bi se okoli Rusije ponovno oblikoval "varnostni pas",
- v pošiljanju orožja v križna žarišča sveta.

Take tendence vojaške politike nikakor ne ustrezajo novi situaciji v svetu in pravih nacionalnim interesom ter geopolitični in notranji situaciji v Rusiji. (Danil Proektor 1995, 25)

Neuspeh reform in zmaga konzervativnih sil pa lahko to politiko obrnejo v smer, ki vodi k novi varianti hladne vojne v Evropi.

Zato lahko ugotovimo, da prvič po sedmih desetletjih leži glavna nevarnost za varnost Rusije znotraj nje same (Daniil Proektor 1995, 9-12).

Varnostni položaj Rusije odraža vsesplošen položaj v državi in družbi. Ruski vojaški potencial temelji na konvencionalni in jedrski komponenti oboroženih sil, ki predstavljata osnovo vojaške moči.

Varnost Rusije bi zahtevala s stališča države v tranziciji ter njenih vojaških zmožnosti vojaško-politično zadržanost, natančno izvajanje samo obrambnega koncepta, izogibanje grožnjam in zastraševanju kot tudi to, da se Rusija zopet obveže, da ne bo prva uporabila jedrskega orožja.

V tem okviru bi lahko bila izhodišča za realno nacionalnovarnostno politiko RF naslednja:

- a) Rusija se mora odreči "iskanju sovražnika" in ideologizirani predstavi o sovražniku in nevarnosti;
- b) priznanje NATO-a kot možnega partnerja in pristop k programu partnerstva za mir kot prvi korak. Priznanje Zahoda kot vojaško-političnega zaveznika Rusije, kar pa nikakor ne pomeni, da se Rusija odreka lastnim nacionalnim interesom. V tem je treba doseči ustrezno ravnotežje;
- c) izdelava splošnih načel vojaške politike, ki odražajo realno situacijo v državi in družbi namesto abstraktnih deklaracij, kot jih najdemo v "Osnovah vojaške doktrine". Potrebno je dokončno spoznati, da je čas tradicionalnih, dogmatičnih doktrin že zdavnaj mimo; slednje je treba zamenjati s fleksibilno vojaško strategijo obrambe države in minimumom potrebnih sil;
- d) predvsem pa se mora Rusija odreči politični metodologiji hladne vojne, s pomočjo katere so v nekdanji SZ poskušali doseči notranjo stabilnost in reševali notranje probleme z umetno ustvarjeno zunanjo konfrontacijo. Ta neprimerna metoda je pripeljala v nevarne krize in nekoristno zapravljanje ogromnih resursov nekdanje SZ (Daniil Proektor 1995,28).

Vojaška doktrina RF

Dejansko RF nima celovite vojaške doktrine. Obstajajo le izhodišča v obliki dokumenta, ki ga je z naslovom Izhodišča vojaške doktrine RF (The Basic Provisions of the Russian Federation) sprejel Svet za nacionalno varnost RF (2. novembra 1993) in ga je isti dan formalno odobril predsednik RF Boris Jelcin (dekret št. 1833).

Temeljne določbe vojaške doktrine Ruske federacije so del širšega koncepta nacionalne varnosti in predstavljajo dokument, ki naj velja v tranzitnem obdobju, t.j. doba ustanavljanja ruske državnosti, demokratičnih reform in oblikovanja novega sistema mednarodnih odnosov. Vojaška doktrina predstavlja sistem uradno sprejetih pogledov države za preprečitev vojne in oboroženih konfliktov, priprave države za samoobrambo, organizacijo aktivnosti za obvarovanje pred

grožnjami varnosti države in uporabo oboroženih sil za obrambo vitalnih interesov Rusije.

V nadaljevanju si oglejmo nekatere temeljne elemente uradne vojaške doktrine RF³.

Politični pogledi

Eno od temeljnih političnih načel vojaške doktrine RF je preprečiti vojno in oborožene konflikte z uporabo politično-diplomatskih, mednarodno-pravnih, gospodarskih in ostalih nevojaških ukrepov ter kolektivno akcijo svetovne skupnosti proti grožnjam miru, kršitvam miru in agresivnim dejanjem. Vitalna interesa ruske federacije v domači sferi sta predvsem rešitev gospodarskih, družbenih in političnih problemov in uspeh zastavljenih reform. V mednarodni sferi so za uradno rusko politiko pomembni predvsem dobri odnosi s soseda- mi in vodilnimi silami v svetovni politiki.

V dokumentu o ruski vojaški doktrini je nadalje določeno, da se mora Ruska federacija držati načel mirnega reševanja mednarodnih sporov. Spoštovati mora splošno veljavna načela sodobnih mednarodnih odnosov v okviru mednarodne- ga prava o: suverenosti in teritorialni integriteti drugih držav, nevmešavanju v njihove interne zadeve, nedotakljivosti državnih meja idr. Poleg tega Rusija nobene države "a priori" ne obravnava kot nasprotnice in se zavezuje, da ne bo uporabila oboroženih sil proti kateri koli državi, razen v individualni ali kolektivni samo- obrambi Ruske federacije.

Kot članica OZN je Rusija pripravljena pomagati mednarodni skupnosti in različnim agencijam kolektivne varnosti za preprečitev vojne in oboroženih konfliktov ter vzdrževanje in/ali vzpostavljanje mednarodnega miru. Pri odvrčanju od vojn mora imeti svoj del odgovornosti pri nadaljnjem razvoju mednarodnega prava, snovanju, sprejemanju in izvrševanju le-tega.

Glede cilja politike Ruske federacije v sferi nuklearnega orožja je v vojaški doktrini določeno, da bo Rusija odvrčala grožnjo agresije proti Ruski federaciji in njenim zaveznicam.

Ruska federacija se zavezuje, da ne bo nikoli uporabila svojega jedrskega orožja proti kateri koli državi (v skladu z "non-proliferation" sporazumi, 1. julij 1968), ki ne poseduje jedrskega orožja, razen v primeru:

- a) če država, ki je povezana v zvezo z nuklearno državo napade Rusko federacijo (njen teritorij, oborožene sile ali druge službe) ali njene zaveznice in
- b) če kaka država sodeluje z nuklearno silo v oboroženi agresiji proti RF.

Nadalje je določeno, da si mora Rusija prizadevati reducirati nuklearne sile na minimum, kar bo zagotovilo proti vseobsežni vojni in vzdrževanju strateške stabilnosti na svetu. Ravno tako mora Rusija ukrepati skupaj z ostalimi državami v korist krepitve jedrskega "non-proliferation" režima in njegove univerzalizacije.

³ Glej *Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation, Jane's Intelligence Review, January 1994 - Special report ter Igor Tishin 1995, 107-131.*

Izvrševati je potrebno konvencije o prepovedi razvoja, proizvodnje, kopičenja bioloških in kemičnih orožij ter njihovo uničevanje. Preprečevati se mora razvoj novih tipov orožja za množično destrukcijo, kot tudi razvoj in skladiščenje materialov in tehnologij za pridobitev takšnih orožij.

Ruska federacija bo zagotavljala svojo vojaško varnost z vsemi sredstvi, prednost pa daje političnim, diplomatskim in ostalim miroljubnim sredstvom.

Svoje oborožene sile pa bo uporabljala za:

- obrambo suverenosti in teritorialne integritete ter ostalih vitalnih interesov RF v primeru agresije nanjo ali njene zaveznice,
- izvrševanje miroljubnih operacij z odločitvijo Varnostnega sveta OZN ali v skladu z mednarodnimi obveznostmi,
- kontroliranje oboroženih konfliktov na državnih mejah ali mejah drugih držav v skladu z mirovnimi obvezami.

Oborožene sile Ruske federacije morajo biti uporabljene v skladu z ustavo, zakoni in normativnimi akti Ruske federacije.

Temeljni viri vojaškega ogrožanja RF

Uradna vojaška doktrina identificira glavne in potencialne vire vojaškega ogrožanja RF predvsem v mednarodnem okolju, in sicer: teritorialne zahteve drugih držav, obstoječe in potencialne lokalne vojne ter oboroženi konflikti v neposredni bližini ruskih mej, potencialna uporaba nuklearnega orožja in orožja za množično destrukcijo, ki ga posedujejo nekatere države.

Poskusi vmešavanja v notranje zadeve Rusije iz mednarodnega okolja v smislu destabilizacije notranje politične situacije so nadaljna grožnja ruski varnosti. Med vojaške grožnje spadata še zatiranje legitimnih pravic ruskih državljanov v drugih državah ter mednarodni terorizem.

Med dejavniki, ki lahko prerastejo v neposredno vojaško grožnjo Ruski federaciji se izpostavljajo:

- okrepljene vojaške sile na mejah RF,
- napadi na strukture in naprave na državni meji Ruske federacije in na mejah njenih zaveznic (mejni konflikti in oborožene provokacije),
- treniranje oboroženih formacij in skupin na teritoriju drugih držav za hitro posredovanje na ozemlju Ruske federacije in njenih zaveznic,
- akcije držav, ki ovirajo operacije logističnega sistema ruskih strateških nuklearnih sil in vojaške kontrole (predvsem pa njihove vesoljske komponente),
- tuje čete na teritorijih sosednjih držav RF, razen če je to storjeno za vzdrževanje miru v skladu z odločitvijo Varnostnega sveta OZN ali regionalne varnostne organizacije s sporazumom z RF.

Poleg zunanjih virov vojaškega ogrožanja varnosti RF opredeljuje vojaška doktrina tudi vire ogrožanja znotraj ruske družbe.

Med notranjimi viri vojaškega ogrožanja RF, proti katerim naj bi se uporabile oborožene sile in sile notranje varnosti, izpostavlja vojaška doktrina predvsem ilegalno aktivnost nacionalističnih, secesionističnih in drugih organizacij, ki bi

skušale destabilizirati notranjo situacijo v Federaciji ter formiranje ilegalnih oboroženih formacij, organizirani kriminal idr.

Vojaški pogledi

V sprejetem dokumentu o vojaški doktrini RF so določena tudi osnovna načela uporabe oboroženih sil, njihovih nalog, organizacije poveljevanja in nadzora, ter glavna načela in naloge razvoja oboroženih sil v prihodnje.

Osnovna načela uporabe oboroženih sil

Temeljna predpostavka ruske vojaške doktrine je, da se je v svetu zmanjšala grožnja svetovne vojne, zato predstavljajo glavno nevarnost za mednarodno stabilnost in mir lokalne vojne in oboroženi konflikti znotraj držav.

Zato je glavni cilj uporabe oboroženih sil in ostalih varnostnih služb RF v sedanjih in prihodnjih lokalnih vojnah lokalizacija napetosti ter zagotavljanje pogojev za mirno reševanje mednarodnih konfliktov.

Dolgotrajni vojaški poseg Zvezne ruske armade v eno od zveznih držav – Čečenijo in teroristične akcije obupanih skupin čečenske vojske tudi izven Čečenije vsega tega ne potrjujejo.

Naloge, organizacija in kontrola oboroženih sil

Oborožene sile RF imajo primarno odvrtačno nalogo. Zato morajo vzdrževati bojni potencial svojih sil na stopnji, ki zagotavlja odvrtačanje agresije. Varovati morajo državne meje na kopnem, vodi in v zraku. Te in ostale naloge izpolnjujejo oborožene sile v tesnem sodelovanju z ostalimi službami RF: z mejno stražo, ki varuje državno mejo na kopnem, morju, rekah, jezerih, ter notranjimi varnostnimi četami, ki varujejo pomembne državne objekte in zatirajo nevarne kršitve zakonov, vstaje in terorizem.

Vrhovni poveljnik oboroženih sil je predsednik Ruske federacije. Odgovornost za stanje oboroženih sil imata Ministrski svet in zvezna vlada.

V primeru agresije lahko oborožene sile delujejo samostojno ali pa izvajajo operacije skupaj z oboroženimi silami zavezniških držav v skladu z mednarodnimi obveznostmi Ruske federacije.

Med mirovnimi operacijami OZN je Ruska federacija odgovorna za logistično podporo, usposabljanje, priprave in operacionalno kontrolo ruskih vojaških kontingentov v skladu s standardi in procedurami OZN in sporazumi OVSE ter SND.

Za preprečitev in zatetje oboroženih konfliktov in oboroženega nasilja znotraj RF (ki ogrožajo njeno teritorialno integriteto), je četam notranjega ministrstva naloženo naslednje:

- vzdrževanje javnega reda v konfliktnih conah;
- lokaliziranje in blokiranje konfliktnih con;
- ukrepanje v korist razorožitve in eliminiranje ilegalnih oboroženih sil ter odzemanje orožja ljudstvu na konfliktnih območjih;
- izvrševanje preiskovalne operacije zaradi odstranitve grožnje notranji varnosti.

Določeni deli oboroženih sil se lahko uporabijo, v skladu s proceduro trenutne zakonodaje, za pomoč zakonsko pooblaščenim telesom in četam notranjega ministrstva RF, pri lokalizaciji in blokadi konfliktnih območij, preprečevanju oboroženih spopadov in varovanju strateških objektov.

Oborožene sile RF lahko sodelujejo pri odpravljanju posledic naravnih in drugih nesreč.

Glavna načela razvoja oboroženih sil RF

Razvoj oboroženih sil RF temelji na koordiniranih programih in načrtih. Načrt do leta 1996 je oblikovanje skupnih sil na teritoriju RF v skladu z njihovimi poslanstvi in nalogami. Izboljšati nameravajo servisne strukture sil, dokončati umik sil nameščenih zunaj federacije, nadaljevati sprejemanje mešanega sistema nabora, temelječega na vpoklicu po eksteritorialnem načelu ter prostovoljnem pogodbenim služenjem. Prednost je razvoj oboroženih sil, ki bodo sposobne odvrniti agresijo oz. jo zatreti. Zato načrtujejo razvoj mobilnih elementov oboroženih sil, ki se lahko hitro namestijo na zahtevano območje, kjer je ogrožena varnost RF.

Vojaško-tehnični in ekonomski temelji vojaške doktrine

Glavni cilj vojaško-tehnične podpore pri zagotavljanju vojaške varnosti RF je hitra oskrba oboroženih sil z učinkovitim orožjem, vojaško in specialno opremo v potrebnih in zadostnih količinah. Zato bo RF zagotavljala vlaganje v znanost in razvoj na področju oborožitvenih sistemov in vojaške opreme ter zagotovila zadostne industrijske in mobilizacijske kapacitete za tovrstno proizvodnjo.

Vojaško-industrijski kompleks, ki sta ga ustanovila Svet ministrov in vlada RF naj bi oborožene sile in ostale varnostne službe oskrboval z orožjem in vojaško opremo. To pomeni, da mora organizirati raziskovanje, razvoj, proizvodnjo, servisiranje in skladiščenje orožja ter vojaške opreme.

Poleg tega predvideva RF vojaško-tehnično sodelovanje z drugimi državami. Slednje je posebna pravica federalne države in temelji na zakonodaji ter mednarodnih sporazumih, katerih članica je RF. To sodelovanje vključuje izvoz in uvoz orožij in vojaške opreme, vojaških tehnologij in rezultatov znanstveno-tehničnih projektov v vojaški sferi, pošiljanje vojaških svetovalcev in specialistov na uradna potovanja, oblikovanje skupnih projektov in raziskav. Prednost pri tem je restavracija in ekspanzija vezi z ostalimi državami SND. Z mednarodnim vojaško-tehničnim sodelovanjem želi Rusija krepiti svojo vojaško-politično

pozicijo široko po svetu, razvijati znanstveno-tehnične baze obrambne industrije in zagotoviti socialno varnost zaposlenim v podjetjih, ki se ukvarjajo s proizvodnjo orožja in vojaške opreme.

Sklep

Največje nacionalnovarnostne skrbi Rusije v tem prehodnem obdobju so:

- preprečiti razkroj Ruske federacije;
- zaščititi pravice ruske diaspore (in drugih manjšin);
- obvladovati nestabilnost na ruskih državnih mejah in v sosednjih državah;
- poskušati odvrniti strahove, da poskušajo nekatere države izolirati Rusijo od mednarodne skupnosti.

Kljub temu pa RF doslej iz prej omenjenih vzrokov ni uspelo oblikovati konsistentne nacionalnovarnostne politike ter vojaške doktrine. Izhodišča uradne vojaške doktrine RF v marsičem ne ustrezajo niti politični strategiji države niti možnostim in družbenem položaju Rusije.

Glavne teze vojaške doktrine vsebujejo elemente protislovja, ki postanejo prav posebno vidni v jedrski strategiji in proklamiranemu odklanjanju le-te. Hkrati pa se trdi, da jedrsko orožje ne sme biti "pravo orožje".

Pri vprašanju vrednotenja nevarnosti ruski nacionalni varnosti se odraža tudi boj med pripadniki starih nazorov (neostalinisti) in pripadniki modernih nazorov, ki se opirajo na progresivno vrednotenje globalnih sprememb v svetu. To se zrcali v tem, da prvi vidijo v Zahodu in NATO-u potencialnega sovražnika in da zagotavljajo možnost povrnitve hladne vojne, morda v bolj mili obliki.

Drugi pa pri obravnavanju tega vprašanja izhajajo iz nujnosti teženj po združevanju sveta, kot tudi nujnosti partnerstva in sodelovanja RF z Zahodom in NATO-m.

Rešitev tega spora, ki postavlja varnostno politiko v neopredeljen položaj je odvisna od poteka reform v Rusiji. Uspeh reform bi omogočil izgrajevanje varnostne politike na osnovi splošno-človeških vrednot in norm mednarodnega prava. Neuspeh reform in zmaga konzervativnih sil pa bi lahko obrnila to politiko v smeri nove oblike hladne vojne.

Prav zaradi tega je temeljni vir nevarnosti, ki ogroža varnost Rusije, prvič po 70-ih letih postavljen v notranjost države same. To je povsem nova ocena nevarnosti, saj se je v času Sovjetske zveze verjelo, da vir nevarnosti prihaja le od zunaj, od imperialističnih agresorjev. (Daniil Proektor, 1995:28 idr.)

Analitične ocene kažejo, da so med notranjimi nevarnostmi za varnost RF najpomembnejše naslednje:

- nevarnost, da oblast prevzamejo izredno radikalne, ekstremistične sile, ki bi bile sposobne privedi zunanjepolitično strategijo v konfrontacije s svetom in celo v vojno;
- krize, konflikti in vojne na nacionalni, etnični in religiozni osnovi, pa tudi na osnovi klanov v celi vrsti bivših sovjetskih republik, ki se že občutijo v Rusiji sami;

- kriminalizacija družbe, ki grozi, da bo spremenila Rusko federacijo v prostor velikega kriminala;⁴
- nov fenomen varnostne politike RF je usmerjanje njenih naporov na jug bivše SZ, kjer že nekaj let divjajo krvavi boji. Prav od tam pa se širijo terorizem, tihotapljenje, prekupčevanje z mamili idr.;
- nevarnost vrnitve k strategiji "ravnotežja sil", predvsem z Zahodom in politiko "varnost preko premoči" ter strategiji "zastraševanja".

Nevarnosti, ki ogrožajo varnost RF od zunaj, pa bi lahko povezali z naslednjim:

- če se v Ruski federaciji demokracija ne bo utrdila, se bo Zahod od Rusije oddaljil;
- možno je namerno vpletanje Rusije v zunanje konflikte, kar naj bi ruski notranji nacionalistični opoziciji dokazovalo, da se vlada trudi, da ohrani status velesile, ki ima enak vpliv na svetovna dogajanja kot ZDA;
- spreminjanje odnosov do Zahoda pod pritiskom radikalno-nacionalističnih sil, kar lahko privede do vojaške konfrontacije z Zahodom in k ponovnim težnjam po hladni vojni;
- v nadaljni perspektivi lahko Rusijo ogrozijo razvojne tendence v tretjem svetu (Daniil Proektor, 1995:12-15).

Iz doslej povedanega je razvidno, da obstaja cela vrsta nevarnosti ruski varnosti, ki pa so drugačne kot kadar koli prej. Uspeh bodoče ruske varnostne politike in njene vojaške doktrine bo lahko zagotovljen le, če se bodo politiki in vojniki odrekli tradicionalnim dogmam in upoštevali vse novonastale tendence znotraj ruske družbe ter v mednarodnem okolju.

Negotovost je največji problem za varnost vsake države. Zaradi tega je za evropsko varnost bistvenega pomena, da vse države naslednice Sovjetske zveze sprejmejo mednarodne norme (zapisane v Ustanovni listini Organizacije združenih narodov) ter da je tranzicija Rusije v državo demokracije uspešna (in da se obnovi uničeno gospodarstvo ter sodelovanje z drugimi naprednimi industrijskimi državami). Če Rusija ne bo odločno začela izpolnjevati teh predpogojev, lahko pride do katastrofalnega razvoja dogodkov. Sem spadajo: a) popoln razkroj Rusije kot zvezne države in družbe; b) obsežne državljanske vojne in nepooblaščen ali namerna uporaba jedrskega orožja; c) pojav ultranacionalističnega režima, ki najavlja vrnitev diktature, ekspanzionizma in sovražnosti do Zahoda. Odvrnitev teh nevarnosti za evropsko varnost zahteva politično in ekonomsko sodelovanje bolj kot vojaška sredstva. Rusijo bi moral Zahod priznati kot sebi enakovrednega partnerja, ne pa jo obravnavati kot berača pred vrati; kajti Rusija mogoče ne bo hotela sodelovati na področjih, kjer Zahod potrebuje njeno podporo v multilateralnih organizacijah, kot je Organizacija združenih narodov. Tu se postavlja vprašanje, kako naj Zahod pomaga Rusiji. Prehod na tržni kapitalizem bo še dolgotrajen proces, v katerem potrebujejo Rusi predvsem tehnološko pomoč (transfer znanja, "know-how") v ekonomskem in političnem smislu, ki bo omogočila vzpostavitev demokratičnih političnih in tržnih institucij. Zahodne vlade nimajo dovolj finančnih sredstev za obnovo gospodarstva Rusije. Ekonomska in politična pomoč se mora preusmeriti z makro nivoja na mikro

⁴ Glej o tem Cohen Ariel 1995, 34-45

nivo. Zahod bi lahko stimuliral ekonomsko okrevanje v Rusiji in rusko integracijo v globalno gospodarstvo tudi z zmanjšanjem ovir dostopa do zahodnih tržišč.

In ne nazadnje Zahod ne bi smel pozabiti na geopolitične, zgodovinske, kulturne dejavnike, ki določajo rusko politiko. Stabilna prilagoditev Rusije na status evropske sile po hladni vojni zahteva potrpežljivost, spoštovanje legitimnih ruskih interesov in bolj premišljene napore za vključitev Rusije kot enakega partnerja v varnostne strukture Evrope.⁵

LITERATURA

- Blut, Christopher. 1994. *Russia and European Security*. The World Today. Let. 50, št. 4, 73-76.
- Cohen, Ariel. 1995. *Crime Without Punishment*. Journal of Democracy. Let. 6, št. 2 (April) 34-45.
- Hopf, Ted (1994/95). *Managing the Post-Soviet Security Space: A Continuing Demand for Behavioral Regimes*. Security Studies. Let. 4, št.2, 242-280.
- Medvedev, Zhores A. 1986. *Gorbachev*. W.W. Norton & Company. New York. London.
- Proektor, Daniil. 1995. *Konturen der russischen Sicherheitspolitik in den neunziger Jahren*. Bundesinstituts für ostwissenschaftliche und internationale Studien, št.5. Koln.
- Rogov, Sergei. 1992. *International Security and the Collapse of the Soviet Union*. The Washington Quarterly, Let. 15, št. 2, 15-28.
- Stern, Jessica Eve. 1994. *Moscow Meltdown*. International Security. Let. 18, št. 4, 40-60.
- Tishin, Igor. 1995. *National Interests and Geopolitics: A Primer on "The Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation"*. European Security. Let. 4, št. 1, 107-131.
- Utkin, Anatoly I. 1995. *Russia and the West: The Day After: Programm for Strategic and International Security Studies*. Geneva.
- Jane's Intelligence Review, January 1994. Special report (*Basic Provisions of the Military Doctrine of the Russian Federation*).

⁵ Glej o tem tudi Ted Hopf 1994/95, 243-273; Anatoly I. Utkin 1995, 47-63